

Wiesława Kwiatkowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Instytut Historii i Archiwistyki

e-mail: wk@umk.pl

ORCID ID: 0000-0003-4101-6888

M

Marlena Jabłońska, *Nowe wyzwania archiwów.*

Komunikacja społeczna i public relations,

Wydawnictwo Naukowe UMK, Toruń 2016,

ss. 201, il. kolor., ISBN 978-83-231-3606-4.

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2017.017>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłączonej licencji Creative Commons Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 3.0 Polska (CC BY-ND 3.0 PL).

Dr hab. Wiesława Kwiatkowska jest profesorem nadzwyczajnym w Zakładzie Archiwistyki Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jej zainteresowania badawcze obejmują archiwistykę oraz historię średniowieczną i XIX w. Zajmuje się metodyką archiwalną, zwłaszcza opracowaniem zasobu archiwalnego, pruską kancelarią akt spraw, dziejami archiwów i ich stanem obecnym oraz kształceniem archiwistów. Problematyka historyczna dotyczy dziejów księgozbiorów średniowiecznych oraz historii Kościoła ewangelickiego w Prusach Zachodnich. Opublikowała m.in.: *Toruń miastem Hanzy* (Toruń 2000); *Kancelaria Ewangelickiego Kościoła Unijnego w Prusach Zachodnich w latach 1817–1920 i pozostałe po niej akta* (Toruń 2006) i *Dorobek polskiej archiwistyki w zakresie metodyki opracowania zasobu archiwalnego* (Warszawa 2014). Jest członkiem Towarzystwa Naukowego w Toruniu, Stowarzyszenia Archiwistów Polskich i Polskiego Towarzystwa Historycznego.

S

Słowa kluczowe: archiwa, archiwistyka, archiwoznawstwo, funkcje archiwów, komunikacja społeczna, marketing, public relations, recenzja, zarządzanie archiwami

S

Streszczenie. Opublikowana w 2016 r. monografia Marleny Jabłońskiej *Nowe wyzwania archiwów. Komunikacja społeczna i public relations*, może zainteresować nie tylko archiwistów, będących jej głównymi adresatami, lecz także bibliotekarzy. Stanowi ona modelową propozycję ukazania komunikacji społecznej i *public relations* w całościach działań realizowanych przez archiwa, jako filozofii zarządzania, która powinna pozwolić na poprawę ich funkcjonowania i zmianę odbioru społecznego na znacznie lepszy. Zaproponowane rozwiązania mogą być wykorzystane w praktyce, oczywiście traktowane elastycznie i odpowiednio dostosowane do konkretnego archiwum, jego zasobu i potrzeb. To nowe spojrzenie na archiwa doskonale wpisuje się w przeobrażenia, jakie zachodzą w ostatnich latach w archiwach i ich otoczeniu. Rewolucja technologiczna, a zwłaszcza postępująca otwartość archiwów wymuszają zmiany w ich funkcjonowaniu i sięganie po coraz dosko-

nalsze narzędzia zarządzania, z powodzeniem stosowane już przez pokrewne instytucje, w tym biblioteki. Praca została napisana ładnym, żywym językiem, miejscami nawet bardzo emocjonalnie. Świadczy to o zaangażowaniu autorki i jej przekonaniu o dużej wartości poruszanych kwestii i formułowanych propozycji. Trudne dla archiwistów kwestie zarządcze przedstawia w sposób jasny i zrozumiały. Treść wzbogacają liczne rysunki i tabele, które zostały opracowane przez autorkę. Stanowią doskonałą ilustrację przedstawianych zagadnień i ułatwiają lepsze zrozumienie wniosków i podsumowań. Książka została starannie przygotowana i opublikowana przez Wydawnictwo Naukowe UMK, które otrzymało za nią wyróżnienie w konkursie Stowarzyszenia Wydawców Szkół Wyższych w 2017 r.

Opublikowana w roku 2016 monografia Marleny Jabłońskiej *Nowe wyzwania archiwów. Komunikacja społeczna i public relations* może zainteresować nie tylko archiwistów, będących jej głównymi adresatami, lecz także bibliotekarzy. Autorka jest wychowanką toruńskiej szkoły archiwalnej, pracownikiem Zakładu Zarządzania Dokumentacją i Informacji Archiwalnej Instytutu Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Jej zainteresowania badawcze obejmują szeroko rozumianą archiwistykę, do której wnosi nowe ustalenia i zdobycze innych nauk, co nadaje publikacjom często charakter interdyscyplinarny. Przykładem takiego nowatorskiego podejścia do zagadnień archiwalnych jest omawiana publikacja. Obiektem swojego zainteresowania Autorka czyni archiwa, zarówno samodzielne instytucje, jak i działy określonych jednostek, które wykonują zadania w zakresie gromadzenia, przechowywania, opracowania i udostępniania archiwaliów. Nie jest to jednak klasyczne opracowanie archiwoznawcze, ale próba ukazania archiwów w kontekście nauk o zarządzaniu. Stanowi modelową propozycję ukazania komunikacji społecznej i *public relations* w całokształcie działań realizowanych przez archiwa, jako filozofii zarządzania, która powinna pozwolić na poprawę ich funkcjonowania i zmianę odbioru społecznego na znacznie lepszy. Zaproponowane rozwiązania mogą być wykorzystane w praktyce, oczywiście traktowane elastycznie i odpowiednio dostosowane do konkretnego archiwum, jego zasobu i potrzeb. To nowe spojrzenie na archiwa doskonale wpisuje się w przeobrażenia, jakie zachodzą w ostatnich latach w archiwach i ich otoczeniu. Rewolucja technologiczna, a zwłaszcza postępująca otwartość archiwów wymuszają zmiany w ich funkcjonowaniu i sięganie po coraz doskonalsze narzędzia zarządzania, z powodzeniem stosowane już przez pokrewne instytucje, w tym biblioteki.

Dla realizacji podjętej problematyki Autorka przedstawia szereg zagadnień, które ujmuje w logiczne części. Rozpoczyna od wyjaśnienia pojęcia archiwum, podaje ich typologię, funkcje i plany rozwoju. Są to kwestie podstawowe, pozwalające zrozumieć obiekt dalszych rozważań, a jednocześnie wcale nie takie proste i jednoznaczne. Już samo rozumienie archiwum zmieniało się na przestrzeni dziejów, a obecnie nie tylko zachowało swoją wieloznaczność, ale i uległo wzbogaceniu. Dla jego wyjaśnienia Badaczka przyjmuje układ rzeczowo-chronologiczny i kolejno analizuje definicje lub rozważania dotyczące pojęcia archiwum zawarte w poszczególnych rodzajach piśmiennictwa: słownikach, podręcznikach, wybranej literaturze. Wydaje się, że bardziej czytelny byłby układ chronologiczny, który

pozwoliłby na ukazanie ewolucji definicji, dochodzenia do ustaleń „oficjalnych” zawartych w słownikach, czy stanowiących podsumowanie aktualnego stanu badań w podręcznikach. Osiągnięty efekt końcowy jest jednak w pełni zadowalający. Dokonany przegląd pozwolił Autorce na sformułowanie własnych propozycji dotyczących rozumienia pojęcia archiwum, a zwłaszcza zaproponowanie ich typologii, która sprawdza się nie tylko na potrzeby pracy, ale i w pełni oddaje ich podstawowe rodzaje.

W podobny sposób zajmuje się funkcjami archiwów. Analiza dotychczasowego dorobku dotyczącego tej kwestii pozwoliła na ukazanie zmian zachodzących w modelu funkcjonalnym archiwów oraz w typologii funkcji, dokonywanych z uwagi na różne czynniki: zakres czynności, cel działalności, z uwagi na zakres i obszar realizacji, stopień aktywności, zachodzące relacje, czy czas. Słusznie podtrzymuje klasyczny podział funkcji obejmujący gromadzenie, przechowywanie, opracowanie i udostępnianie, uznając go za na tyle uniwersalny, że obejmuje działania z różnych obszarów aktywności archiwów. Funkcje te wyróżniają archiwa spośród innych instytucji i decydują o ich specyfice. Przy ich realizacji były i są wykonywane szczegółowe zadania, których charakter zależy od wielu czynników i zmienia się w czasie. Marlena Jabłońska uznaje, że nowe funkcje archiwów związane z postępem technologicznym i funkcjonowaniem w sferze publicznej to nowe wyzwania, to właśnie nowa filozofia zarządzania archiwami oparta na komunikacji społecznej i *public relations*. Czy można jednak mówić o nowych funkcjach archiwów, czy raczej o zmianie zakresu i sposobu wykonywania zadań od dawna znanych i realizowanych? Praca publiczna odgrywała znaczącą rolę w przeszłości, a nawet były okresy, kiedy służba na rzecz społeczeństwa, zwłaszcza lokalnego była traktowana jako misja, której podporządkowane były inne działania. Rozważania dotyczące archiwów uzupełnia wizja ich rozwoju, pomimo że dotycząca archiwów państwowych, zawierająca wiele uniwersalnych zapisów, które mogą być wykorzystane przez inne instytucje, przechowujące zasób historyczny.

Zasadnicze części publikacji (rozdziały II–IV) są poświęcone marketingowi, komunikacji społecznej i *public relations*. Łączy je podobna koncepcja, zagadnienia ogólne są przenoszone na grunt archiwów i dostosowane do ich specyfiki w ramach czterech wyodrębnionych wcześniej ich typów: samodzielnych instytucji o charakterze publicznym; komórek organizacyjnych, czyli działów samodzielnych jednostek; archiwów społecznych i ośrodków dokumentacji; archiwów rotacyjnych o charakterze komercyjnym. Przy wyjaśnianiu podstawowych pojęć i zagadnień składających się na marketing, komunikację społeczną i *public relations* bazuje na opracowaniach, głównie o charakterze podręcznikowym. Punktem odniesienia dla propozycji własnych Autorki są urzędy administracji publicznej, a zwłaszcza biblioteki, które mają już znaczne doświadczenia w wykorzystaniu narzędzi marketingowych, opisane w literaturze przedmiotu. Najbardziej wartościowe w tych częściach pracy są propozycje Autorki przenoszące na grunt archiwów mechanizmy wypracowane przez nauki zarządcze. Dostosowuje do specyfiki tych instytucji podstawowe pojęcia z tego zakresu, a przede wszystkim ukazuje sposoby wykorzystania przez nie narzędzi marketingowych.

W ujęciu marketingowym archiwa, prowadząc działalność, muszą badać otoczenie, aby poznać docelowe grupy odbiorców i opracować dla nich ofertę. Omówiona kompozycja marketingowa dostosowana do potrzeb archiwów obejmuje: produkt lub usługę, cenę, dystrybucję, otoczenie fizyczne archiwów, procesy zarządcze, ludzi. W odniesieniu do archiwów przedstawia także komunikację na płaszczyźnie zewnętrznej i wewnętrznej, następnie otoczenie archiwów oraz narzędzia komunikacji w archiwach. Autorce udało się pokazać możliwości, które mogą być wykorzystane przez archiwa do budowania dobrych relacji wewnątrz i na zewnątrz instytucji. Trudno się z nią nie zgodzić, że komunikacja ma wpływ na całą działalność archiwum i rzutuje na jego odbiór społeczny. Stanowi także podstawę działań z zakresu *public relations*, które pełni liczne funkcje w instytucji, w tym najważniejsze: wizerunkową, zarządczą, kryzysową. Badaczka ukazuje liczne korzyści, jakie może przynieść archiwum, jego zasobowi, pracownikom i otoczeniu, wprowadzenie filozofii zarządzania opartej na komunikacji społecznej i *public relations*. Weryfikacja proponowanych tych ustaleń będzie możliwa w przyszłości, gdy podjęte zostaną badania empiryczne w archiwach stosujących opisane narzędzia.

Zgadając się z Autorką w kwestiach zasadniczych, należy zwrócić uwagę na pewne ograniczenia w korzystaniu z marketingowych narzędzi. Ich adaptacja przez archiwa winna jednak odbywać się ostrożnie i z zachowaniem odpowiedniego dystansu. Archiwa to instytucje o szczególnym charakterze – instytucje długiego trwania, które powinny być otwarte na nowości, ale jednocześnie zachowywać tradycyjne rozwiązania, niezmiennie bez względu na zmiany technologiczne czy społeczne. Mają one do spełnienia misję szczególną, wyróżniającą je spośród innych instytucji, także tych, które stanowią dla Autorki punkt odniesienia, czyli bibliotek i urzędów administracji publicznej. Zasadniczym celem działalności archiwów jest zabezpieczenie i zachowanie wieczyste materiałów o wartości historycznej, stanowiących dziedzictwo narodowe. Dla jego realizacji archiwistyka wypracowała naukowe zasady i wynikające z nich metody postępowania. Zwłaszcza przy selekcji, decydującej o strukturze zasobu i przy jego opracowaniu archiwisci stosują uniwersalne i ponadczasowe modele postępowania, w których potrzeby użytkowników powinny być uwzględniane, ale jako element uzupełniający. Struktura osób korzystających czy zainteresowanych archiwaliimi zmienia się na przestrzeni lat. W ostatnich dziesięcioleciach zmalał znacząco udział naukowców, dominują „zwykli” obywatele, szukający śladów swoich przodków czy informacji dotyczących ich faktów z przeszłości. Stosowanie w działalności archiwalnej metod opartych na naukowych zasadach spełnia i przypuszczalnie w przyszłości będzie spełniać wymagania znacznie mniejszej grupy użytkowników (elity). Muszą one jednak być zachowane jako uniwersalne, ponadczasowe i w miarę obiektywne, czyli niezależne od doraźnych potrzeb i pozwalające na zachowanie i zabezpieczenie dziedzictwa archiwalnego.

Praca została napisana ładnym, żywym językiem, miejscami nawet bardzo emocjonalnie. Świadczy to o zaangażowaniu Autorki i jej przekonaniu o dużej wartości poruszanych kwestii i formułowanych propozycji. Trudne dla archivistów kwestie zarządcze przedstawia w sposób jasny i zrozumiały. Treść wzbogacają

liczne rysunki i tabele, które zostały opracowane przez Autorkę. Stanowią doskonałą ilustrację przedstawianych zagadnień i ułatwiają lepsze zrozumienie wniosków i podsumowań. Książka została starannie przygotowana i opublikowana przez Wydawnictwo Naukowe UMK, które otrzymało za nią wyróżnienie w konkursie Stowarzyszenia Wydawców Szkół Wyższych podczas 21. Poznańskich Targów Książki Naukowej i Popularnonaukowej w 2017 r.

Data przesłania artykułu do Redakcji: 23 V 2017

Data akceptacji artykułu przez Redakcję: 6 VII 2017

Wiesława Kwiatkowska

Nicolaus Copernicus University in Toruń. Institute of History and Archival Science

e-mail: wk@umk.pl

ORCID ID: 0000-0003-4101-6888

Dr hab. Wiesława Kwiatkowska is an associate professor in the Section of Archival Studies of the Institute of History and Archival Studies of Nicolaus Copernicus University in Toruń. Her research interests include archival science and the history of the Middle Ages, the Prussian chancellery of files, the history of archives and their present condition, the education of archivists. Her historical interests focus on the history of medieval book collections and the history of Evangelical Church in West Prussia. She published as follows: *Toruń miastem Hanzy* (Toruń 2000); *Kancelaria Ewangelickiego Kościoła Unijnego w Prusach Zachodnich w latach 1817–1920 i pozostałe po niej akta* (Toruń 2006) i *Dorobek polskiej archiwistyki w zakresie metodyki opracowania zasobu archiwalnego* (Warszawa 2014). She is a member of the Scientific Society in Toruń, the Association of Polish Archivists and the Polish Historical Society.

Marlena Jabłońska, New challenges for archives: social communication and public relations

Key words: archives, archival science, archival studies, functions of archives, social communication, public relations, review, management of archives

Summary. The monograph *Nowe wyzwania archiwów. Komunikacja społeczna i public relations* by Marlena Jabłońska published in 2016 may attract the interest of not only archivists, but also librarians. It constitutes a model to show social communication and public relations as the philosophy of management in the context of activities carried out by archives, which should improve the archives' work and change their social reception. The solutions suggested here may be used in practice; they should be treated with flexibility and adjusted to a given archive, its resources and needs. This new outlook on the archives overlaps with the changes that have been taking place in the archives in the recent years. Technological revolution entails modifications in the archives' work, using more and more modern management tools, which have already been successfully employed by other institutions, including libraries. The monograph was written with a vivid and emotional language, which is the evidence of the author's involvement in the subject matter and the proposals she puts forward. The management issues, so difficult for archivists, have been presented in a clear and transparent manner. The monograph also includes a number of drawings and tables prepared by the author. They illustrate the issues addressed in the monograph and make it easier to understand the conclusions. The book was carefully prepared and published by Wydawnictwo Naukowe UMK [the Scientific Publishing House of Nicolaus Copernicus University], which received a distinction in the competition organized by the Association of Higher Education Publishers in 2017.

Wiesława Kwiatkowska

Nikolaus-Kopernikus-Universität Toruń. Institut für Geschichte
und Archivwissenschaft
e-mail: wk@umk.pl
ORCID ID: 0000-0003-4101-6888

Dr. habil. Wiesława Kwiatkowska ist Mitarbeiterin in der Abteilung für Archivwissenschaft des Instituts für Geschichte und Archivwissenschaft an der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Thorn. Ihre Forschungsinteressen rekurrieren auf die Archivwissenschaft sowie auf die Geschichte des Mittelalters und des 19. Jahrhunderts. Sie setzt sich mit der archivarisches Methodik auseinander, und zwar vor allem mit der Bearbeitung von Archivbeständen, und bezieht sich in ihrer Forschung auf die preußische Kanzlei der Sachakten, die Geschichte der Archive und ihren heutigen Stand sowie die Ausbildung der Archivarinnen und Archivare. Im Mittelpunkt ihrer Forschung steht die Geschichte der mittelalterlichen Buchbestände sowie der evangelischen Kirche in Westpreußen. Sie veröffentlichte u. a.: *Toruń miastem Hanzy [Thorn als eine Hansestadt]* (Toruń 2000); *Kancelaria Ewangelickiego Kościoła Unijnego w Prusach Zachodnich w latach 1817–1920 i pozostałe po niej akta [Die Kanzlei der evangelischen Unionskirche in Westpreußen in den Jahren 1817–1920 und die von ihr hinterlassenen Akten]* (Toruń 2006) und *Dorobek polskiej archiwistyki w zakresie metodyki opracowania zasobu archiwalnego [Die Werke der polnischen Archivwissenschaft im Bereich der Bearbeitungsmethodik des Archivbestandes]* (Warszawa 2014). Sie ist Mitglied der Wissenschaftlichen Gesellschaft zu Thorn, des Verbands der Polnischen Archivarinnen und Archivare und der Polnischen Historischen Gesellschaft.

Marlena Jabłońska, Die neuen Herausforderungen für die Archive. Soziale Kommunikation und Publicrelations

S **tichworte:** Archive, Archivwissenschaft, Archivkunde, Funktionen der Archive, soziale Kommunikation, Marketing, Publicrelations, Rezension, Archivverwaltung

Z **usammenfassung.** Die 2016 veröffentlichte Monografie Marlena Jabłońskas unter dem Titel „Nowe wyzwania archiwów. Komunikacja społeczna i *public relations*“ [„Die neuen Herausforderungen für die Archive. Die soziale Kommunikation und *Publicrelations*“] kann nicht nur für die Archivarinnen und Archivare, die ihre Hauptempfänger sind, sondern auch für die Bibliothekarinnen und Bibliothekare aufschlussreich sein. Sie ist ein vorbildlicher Vorschlag, um die soziale Kommunikation und Publicrelations im Zusammenhang mit allen Aufgaben der Archive zu schildern. Es ist eine Verwaltungsphilosophie, die es erlauben sollte, ihre Funktionsweise zu verbessern und die soziale Rezeption positiv zu beeinflussen. Die vorgeschlagenen Lösungen können in der Praxis genutzt werden, selbstverständlich flexibel betrachtet und entsprechend gut angepasst an ein bestimmtes Archiv, an seinen Bestand und seine Bedürfnisse. Dieser neue Blick auf die Archive entspricht sehr gut dem Wandel der Archive und ihrem Milieu in den letzten Jahren. Die technologische Revolution, insbesondere aber die immer größere Offenheit der Archive, erzwingen die Änderungen

in ihrer Tätigkeit und die Verwendung immer besserer Verwaltungswerkzeuge, die bereits von verwandten Institutionen, darunter den Bibliotheken erfolgreich verwendet werden. Die Arbeit wurde in einer schönen, lebendigen Sprache verfasst, manchmal sogar sehr emotional. Das zeugt vom Engagement der Autorin und ihrer Überzeugung vom großen Wert der angesprochenen Fragen und formulierten Vorschläge. Die für die Archivare schwierigen Verwaltungsfragen schildert sie klar und verständlich. Den Inhalt bereichern zahlreiche Abbildungen und Tabellen, die von der Autorin bearbeitet wurden. Sie sind eine gute Bestätigung der erläuterten Fragen und erleichtern das Verständnis von Schlussfolgerungen und Zusammenfassungen. Das Buch wurde sorgfältig vorbereitet und veröffentlicht vom Wissenschaftlichen Verlag der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Thorn, der dafür 2017 eine Auszeichnung im Wettbewerb des Verlegervereins der Hochschulen erhielt.